

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פומרנץ שליט"א
(רעזא דרעזין)
פרשת ויחי תשפ"ה
ביהמ"ד באר ישראל

גיליון י"ב
ויחי תשפ"ז

הסכם יששכר זבולון

קדימת זבולון ליששכר בברכה

פרשתנו - פרשת ויחי, היא החותמת את ספר בראשית. בכל חותמי ברכה, וגם עיקרה של פרשת ויחי היא ברכות יעקב אבינו לבניו קודם מותו.

בין שאר ברכותיו, בירך יעקב אבינו את שבטי יששכר וזבולון, וכה היו דבריו אליהם (בראשית מט יג-טו): "זבולון לחוף ימים ישכון והוא לחוף אֲגִיט וַיִּרְכְּתוּ עַל צִידוֹ: יִשְׁשַׁכֵּר חֲמֹר גָּרָם רִבְץ בֵּין הַמִּשְׁפָּטִים: וַיֵּרָא מִנְּהָ כִּי טוֹב וְאֵת הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה וַיֵּט שְׁכֻמוֹ לִסְבֹּל וַיְהִי לְמֹס עֶבֶד".

והנה, יששכר גדול היה מזבולון בשנים ובתורה, ואילו בברכה קדמה ברכת זבולון לברכתו.

כיוצא בדבר אתה מוצא בברכת משה רבינו, שם נאמר (דברים לג יח-יט): "וְלִזְבֻּלֹן אָמַר שְׁמֹךְ זָבֻלֹן בְּצִאתְךָ וַיִּשְׁשַׁכֵּר בְּאֵהָלָיךְ: עֲמִים הָרַץ יִקְרָא שֵׁם וַיִּבְחוּ זִבְחֵי צֶדֶק כִּי שָׁפַע יָמִים וַיִּנְקוּ וּשְׁפָנֵי טוֹמֵי חוֹל".

תורה בטוהרתה

לביאור הענין נקדים מעשה.

מן הישיבות הגדולות ביותר בעולם, היא ישיבת לייקווד שבאמריקה. יסדה וכוננה והעמידה **הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל**, בימי שואה וחורבן, טיפחה והגדילה למן ראשיתה אשר היתה מצער, והנה עתה רבתה מאוד.

יחיד בדורו היה רבי אהרן קוטלר, אשר לא אמר נואש ולא נכנע לרוחות הסוערות שבחוץ. את כל מרצו וכוחותיו השקיע בישיבתו אשר פתח בעיר לייקווד, וזמן רב טרח על מנת לשבר את אוזניהם של הבחורים והוריהם כי בתורה יש לעסוק בלא שום תערובת זמורת זו, ולהשקיע את כל הזמן כולו אך ורק בלימודה בטוהרתה ללא שום תוספת אחרת.

כשמאלה עושר וכבוד

מלבד זאת, הוצרך ראש הישיבה לכתת את רגליו על פתחי נדיבים ולדבר על ליבם למען יפתחו את כיסם ויתנו מכספם בעבור החזקת הישיבה.

לא קלה היתה דרכו של רבינו, ועם הזמן נתנה בו הזקנה את אותותיה, וכבר קשה היה הדבר עליו עד מאוד. ומכיון שכך, החליטו בהנהלת הישיבה לערוך 'דינר' - אירוע גדול ומכובד, ואל האירוע יזמינו את כל העשירים והנכבדים, ושם ישא ראש הישיבה מדברותיו בקהל עם ועולם, ובעזרת ה' ישאו הדברים פרי והגבירים יפתחו את ליבם למען הישיבה.

כאש מתלקחת

ואכן כך הוה. קבעו זמן ושכרו אולם מפואר, והנה הגיע היום המיועד. רבי אהרן הקדים את בואו כדי לפקח על כל הגעשה שיהא מוכן ומזומן כראוי לקבלת פני האורחים הנכבדים. סקר את השולחנות, בחן את העובדים, והתכונן לקבל בעצמו כל אורח ולכבדו בכבוד הראוי לו. אמנם, תוך כדי הילוכו עלתה במוחו של ראש הישיבה

קושיא חזקה על דברי הרמב"ם, אשר נסתרים לכאורה מגמרא מפורשת. למולו ראה אברך תלמיד חכם מופלג מבני הישיבה, אשר הגיע למקום לסייע מעט בארגון האירוע, אך רבי אהרן שכח עתה מכל הנעשה, ולא ראה דבר מן המתרחש סביבו. רק הקושיא עמדה מול עיניו, ובאברך זה העומד מולו - ראה את האפשרות לפתרונה.

מיד ניגש רבי אהרן אל האברך, והרצה בפניו את הקושיא הכבדה. הלה ניסה את כוחו ביישוב הקושיא, אולם דבריו לא התקבלו על לב ראש הישיבה, וכך החלו השנים מתפלפלים ביניהם בעומק הסוגיא, בקולות רמים ובסערה גדולה.

בינתיים החלו האורחים הכבודים מגיעים, אנשים המורגלים כי בכל מקום מקבלים אותם בגיונוי כבוד ויקר, והמתינו כי ראש הישיבה יגש אליהם ויכבדם. אולם איש לא ניגש, כי רבי אהרן עודנו עומד ומשוחח בלימוד עם אותו תלמיד חכם, ולא שת ליבו אליהם כלל.

כדרכה של תורה - וכדרכו של רבי אהרן אשר נודע בחריפותו ובריחא דאורייתא שבו - הנהגה הויכוח בקולות וברקים ובצעקות רמות. וכך עמדו שועי תבל וסוחרים ידועי שם, אישי ציבור ונכבדים, ולא הבינו את המתרחש לגד עיניהם.

משתעשעים ומתלהטים

מנהלי הישיבה ומארגני ה'דינר' ניסו בעדינות לרמוז לרבי אהרן כי אין המוזמנים רואים את מעשיו בעין יפה, האולם מלא, ויש לפתוח את האירוע ולגשת אל בימת הכבוד. אולם גם כאשר שמע אותם רבי אהרן, לא נענה לדבריהם והמשיך בשלו. "עזבוני עכשיו, הן אתם עוסקים בהחזקת התורה, אולם אני עוסק בתורה עצמה". ורק לאחר שעלה בדעתו חידוש גאוני המיישב את הקושיא כהוגן ומתיישב על הלב, והסוגיא באה על מקומה בשלום - נרגע רבי אהרן, עלה אל בימת הנשיאות ופתח את האירוע בפנים מאירות.

לא נוכל לספר כי העשירים ראו את יגיעת התורה ועמלה, והכפילו את תרומתם. באותו הדור לא הכירו גם הטובים שביניהם במעלת התורה. אולם כל הנוכחים שם - וכן אנו השומעים את דבר המעשה - ראו בעיניהם את מעלת התורה ואהבת התורה שפיעמה בלבו של רבי אהרן קוטלר, וכיצד יש להשתגע ולהתלהט אחריה, בלי להתחשב בכסף ובזהב.

ותומכיה מאושר

סוף סוף החל ה'דינר'. את המשא המרכזי נשא ראש הישיבה רבי אהרן קוטלר, וייחד את דבריו על הענין אשר בו אנו עוסקים - שותפות יששכר וזבולון. מתוך שכנוע פנימי עמוק הסביר משתתפים עד כמה גדולה היא מעלת התורה, ומה רבה היא הזכות להיות מן העוסקים בה. ולא זו בלבד, אלא שגם תומכיה מאושר, כי מי אשר יסייע ביד

חבירו לעסוק בתורה ויפרנסנו בכבוד - יזכה לשכר בעולם הבא ממש שכרו של לומד התורה בעצמו. וכך המשיך בתיאור ססגוני, כיצד עתידים לשתב בחורי הישיבות יחד עם תומכיהם העשירים בגן עדן, ולעסוק בתורה יחדיו, וגם מחזיקי התורה יבינו את דבריה ממש כלומדיה. ואף שבזה העולם לא למדו בבא קמא ובבא מציעא, ולא עסקו בדברי ה'קצות' וה'נתיבות', שם בעולם הבא ישובו ועטרתיהם בראשם ויתענגו מזיו השכינה, כי חלוקה שווה היא, וככל אשר למד הלומד - יזכה התומך.

נהנו הנוכחים מן הדברים המרתקים, ועתה הגיע זמנם לעבור בסך ולהרים את תרומותיהם למען הישיבה. איש איש עבר ונתן כיד ה' הטובה עליו.

עשיר יענה עזות

אמנם, אחד העשירים אשר ידע את דרכו של רבי אהרן, המחנך את תלמידיו לעסוק בתורה כל ימיהם ולא לרכוש מקצוע ולצאת לאחר זמן לעולם המסחר, החליט לגשת אל ראש הישיבה ולשאול בפניו שאלה מתריסה.

פתח העשיר ואמר: "ידוע בעולם כי ראש הישיבה פיקח גדול הוא. אולם לפי מה שאמר לנו בדרשתו הערב, אינני מצליח להבין את הנהגתו. הלא ישנם בישיבה בחורים חכמים ומוכשרים, אשר אם יצאו לעולם המעשה ודאי יצליחו בעסקיהם ויהיו עשירים מופלגים. אך ראש הישיבה מיינץ להם שלא לעשות כן, אלא להישאר בישיבה ולעסוק בתורה. ואני עומד ותמה, הלא אם כל אחד ממחזיקי התורה יזכה בתורת הלומד הנעזר על ידו, אם כן לשם מה עליהם לסבול חיי דחק ועוני, ולבסוף לשבת בעולם הבא יחד עם אותו עשיר שתמך בלימודם. וכי לא מוטב היה להם לעסוק במסחר ולהתעשר, ולהחזיק אפילו כמה לומדים, ויחד עם זאת ליהנות מכל מנעמי העולם הזה ולנחול שני עולמות. וכי אין זו עסקה טובה, שאותה אמור כל סוחר טוב להעדיף - לזכות בתורה ובממון יחד. הרי 'בצל החכמה בצל הכסף', ולעולם הבא שניהם שווים וכולם יודעים את התורה. הנה אני עצמי עשיר גדול הנני, נהנה מחיי העולם הזה, ועתיד אני לזכות גם לעולם הבא, ומדוע לא יעשו כן כולם".

לשמע הדברים, שררה דממה באולם, הכל המתינו למוצא פיו של ראש הישיבה, וביקשו לשמוע מה יענה על דברי הקנטורין.

אנו עמלים ומקבלים שכר

ובאמת, במאמר המוסגר נזכיר כי על מדוכה זו כבר עמד **רבינו החפץ חיים זיע"א**, אשר גם אותו שאלו מעין שאלה זו. והוא השיב, על פי מה שאמרו חז"ל (**בבא מציעא** לח.) כי "אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו", כי מה שיקבל במתנה הנאתו פחותה ממה שיקבל בעמל ויגיעה. וכך גם תומכי התורה, אמנם יזכו לעולם הבא כפי מה שיזכו הלומדים, אולם עדיין יחסרו את הנאת הקנין והבעלות שתהיה למי שעמל בעצמו להבין את דברי התורה.

אשריך בעולם הזה

אולם רבי אהרן הרעים בקולו לשמע השאלה, וזעק: "אכן, עולם הבא יהיה לך, אולם מה בדבר העולם הזה. וכי סבור הנך כי אתה הוא הזוכה לשני עולמות. לא ולא. וכי טעמת מימך את טעמו המתוק של לימוד גמרא ורמב"ם, של יסוד נפלא מבית מדרשו של ה'קצות' או קושיא עצומה של רבי עקיבא אייגר. זהו הטעם האמיתי של העולם הזה, טעם ההתמדה והלימוד, ולא טעמים מזוייפים של מאכלים כלים ובתים אובדים. אין לך הנאה בעולם הזה כהנאה הבאה מלימוד התורה".

ועוד הוסיף רבי אהרן על דבריו, והביא את הפסוק הנזכר, 'שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך'. והביא שם רש"י את דרשת חז"ל, כי "זבולון ויששכר עשו שותפות, זבולון לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר, ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שתורתם של יששכר על ידי זבולון היתה".

אך יש להבין, אם כל מעלתו של זבולון היא במה שמסייע ליששכר, ועל ידו עוסק יששכר בתורה בבית המדרש, אם כן ראוי היה לכאורה להקדים את יששכר - שהוא העיקר, על פני זבולון - שהוא רק האמצעי לעסק התורה.

אלא, על פי יסוד הדברים יתבאר הענין כמין חומר, ויתפרש הפסוק כך: 'שמח זבולון בצאתך' - בצאתך מן העולם, רק אז יוכל זבולון לשמח. אולם בזה העולם, אין שמחה אמיתית אלא למי שעוסק בתורה בעצמו, ולא למי שתומך בתורת אחרים. פקודי ה' ישרים משמחי לב, ומי שוכנס אל בית המדרש רואה את הלומדים שמחים ומתענגים בתורה. אך זבולון אינו נהנה מחיי העולם הזה, כי כל ימיו גדושים בכעס ומכאובים, שמא יצליח חבריו יותר ממנו ואולי יפסיד את עסקיו. ורק ביציאתו מן העולם ישמח.

זהו טעם הקדמת זבולון ליששכר, כי מי שמוכן לסבול בעולם הזה וליהנות רק בעולם הבא, ובכל זאת תורם מממונו להחזקת לומדי תורה הנוחלים שני עולמות - ראוי הוא לכבדו ולהקדימו.

סיים רבי אהרן קוטלר ואמר: "זוהי האמת - ואין בלתי. העשיר אין לו הנאה ושמחה בעולם הזה, כי רק לומדי התורה יש להם סיפוק ממעשיהם ושמחה כל ימיהם. ומיהו העשיר האמיתי - הלא הוא השמח בחלקו. על כן ראוי הוא בעל הממון להעריכה, על שמוכן לתת מכספו לעשיר, השמח בחלקו ובחלק תורתו, ומשום כך הקדימו הפסוק". - וכאן פנה רבי אהרן אל העשיר הנדהם ואמר לו: "אם חפץ אתה ליהנות מן העולם הזה - צא ולמד, לך לך אל בית המדרש וקבע עתים לתורה, ותעסוק בך כפי יכלתך, וכך תזכה לנחלת שני העולמות".

קודם לברכה

מבקשים אנו להוסיף כאן נקודה, אשר תהא כפתיה והקדמה לכל ענין יששכר וזבולון אשר מבקשים אנו לעסוק בו כאן.

כבר הזכרנו כי פעמיים קדם זבולון ליששכר בברכה, הן בברכת יעקב והן בברכת משה.

אך מה באמת פשר הדבר, מדוע קדמה ברכת זבולון לברכת יששכר.

כבר הקדמנו בזה את תירוצו של רבי אהרן, אולם דברים אלו עמוקים ונשגבים המה, ומבקשים אנו לתת בהם פשט וביאור.

שותפות יששכר וזבולון

הנה, יששכר וזבולון שותפים היו, ובכל מקום מוצאים אנו את שניהם יחד, הן בברכות יעקב ומשה, הן במסע הדגלים ובקרבנות הנשיאים, והן בנחלותיהם בארץ הסמוכות זו לזו.

שותפות זו - שותפות נצח היא, שכן בכל הדורות שותפים מחזיקי התורה המאושרים יחד עם לומדי התורה המחזיקים בעץ החיים, ועל ידי תומכי התורה מתרבים הספסלים בבתי המדרשות, ולומדי התורה הולכים הלך וגדול - כן ירבו.

וכך דרשו חז"ל (במדבר רבה יג ז): "למה זכה זבולון

להקריב שלישי, לפי שחיבב את התורה והרחיב ידיו לפזר ממונו ליששכר, כדי שלא יצטרך שבט יששכר לפרנסה, ולא יתבטל מלעסוק בתורה".

שמעון אחי עזריה - לעזמת הלל ושבנא

בדומה לזה מצינו בריש מסכת זבחים (ב), שם נזכר התנא 'שמעון אחי עזריה', וכתב רש"י שם: "על שם שעזריה עסק בפרקמטיא וסיפק צורכי שמעון אחיו בשעה שהיה עוסק בתורה, והתנו ביניהן שיהא חלק לעזריה בשכר תלמודו של שמעון, כדאמרין בסוטה (כא.) 'אם יתן איש את כל הון ביתו וגו' לא כשמעון אחי עזריה, לפיכך נקרא על שמו, שלמד על ידו".

הזכיר רש"י את דברי הגמרא במסכת סוטה. אלא שעוד איתא שם כי הפסוק (שיר השירים ח ז) "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבזו לו" מדבר על הלל ושבנא, אשר היו שני אחים, הלל עסק בתורה ושבנא עסק בסחורה. המעשה על הלל הזקן ידוע לכל, שעסק בתורה מתוך עוני רב, כמבואר בגמרא במסכת יומא (לה): שלא היה בידו כסף לשלם לשומר בית המדרש, ולא הכניסו לשמוע את שיעורם של שמעיה ואבטליון, ועלה הלל על הגג ושמע את דברי התורה משם, ולא השגיח בכך שיוורד עליו שלג עד שקפא שם, וכמעט שלא נסתכן, ובשבת קודש ראוהו והורידוהו וחיללו עליו את השבת להפשירו, ובזכות מסירות נפשו על התורה הגיע למקום שהגיע.

והנה לאחר זמן בא שבנא אחיו של הלל, והצעתו בפיו: "הבה נחלוק את נכסינו, אתה תתן את חלק תורתך, ואני אתן לך את מחצית ממוני". ועל כך דרשו שם את הפסוק 'בוז יבזו לו'. כי אין ההסכם מועיל אלא למי

רבי אהרן הרעים בקולו לשמע השאלה,

וזהו: "אכן, עולם הבא יהיה לך, אולם

מה בדבר העולם הזה. וכי סבור הנך כי

אתה הוא הזוכה לשני עולמות. לא ולא.

וכי טעמת מימך את טעמו המתוק של

לימוד גמרא ורמב"ם, של יסוד נפלא

מבית מדרשו של ה'קצות' או קושיא

עצומה של רבי עקיבא אייגר

שבא קודם הלימוד ומסייע ללומד לעסוק בתורה, אולם לאחר שלמד תורה מתוך הדחק, אי אפשר לקנות את זכות תורתו בעד כל הון שבעולם.

כל עמל האדם לפיזו

אך באמת גם ההסכם מראש צריך תלמוד. היכן מצינו כדבר הזה, שימכור אדם את שכו מצוותיו. וכי גם מצות נטילת לולב יוכל אדם לקיים בעד חבריו. הלא כל ישראל מצווים בתלמוד התורה, הלומד - לומד, ומי שאינו לומד - מה יועיל לו הממון.

אמנם שמועה שמענו כי ישנם צדיקים הטובלים במקוה גם בעבור אלו שאינם טובלים, וממשיכים עליהם רוח טהרה לעורר זכות עליהם. אולם ודאי אין זה נחשב להם ממש כמי שטבלו בעצמם.

יציאת זבולון לסחורה

עוד ראוי לנו לדקדק בפסוקי התורה המתארים את ברכות זבולון ויששכר.

על זבולון נאמר בברכת משה רבינו 'שמח זבולון בצאתך', היינו בצאתו לסחורה. ולהיכן יצא זבולון, דבר זה מברכת יעקב למדנו, 'זבולון לחוף ימים ישכון, והוא לחוף אניות'. כי אניותיו של זבולון היו יוצאות למרחקים בים הגדול ומביאות סחורה בדרך הים, ונחלתו שימשה כמין גשר בין ארץ ישראל לשאר ארצות.

עול תורה

לעומתם ישבו בני יששכר באהלה של תורה, מהם היו

חכמי הסנהדרין, ואת הפסוק המדבר ביששכר, דרשו חז"ל (בראשית רבה צח יב) על עמלה של תורה, וז"ל: "וירא מנוחה כי טוב" זו התורה, שנאמר (משלי ד ב) 'כי לקח טוב נתתי לכם'. זאת הארץ כי נעמה' זו התורה, (איוב יא ט) 'ארוכה מארץ' וגו'. 'ויט שכמו לסבול', עולה של תורה, 'ויהי למס עובד', אלו מאתים ראשי סנהדרות שהיו משבטו של יששכר".

קידוש שם שמים בפירותיו של יששכר

עוד דרשו חז"ל, כי פירותיו של יששכר גדולים ומשובחים היו, והיה זבולון אחיו נוטל ומזכרם בארצות, והיו אומות העולם רואין אותם ומתמיהין עליהם ועל שבחם, ושואלים מהיכן באים פירות אלו, והיו בני זבולון משיבים אותם כי מחלק יששכר באו - חלק לומדי התורה, ובזה היה מתקדש שמו יתברך ברבים.

וכן דרשו חז"ל בברכת משה רבינו לזבולון, שם נאמר (דברים לג יח-יט) "וְלְזָבוּלֹן אֲמַר שִׁמְחֵךְ זָבוּלֹן בְּצֵאתְךָ וְיִשְׁשַׁכָּר בְּאֵהְלֶיךָ: עַמִּים הֵם יִקְרְאוּ שֵׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי צֶדֶק", ואמרו חז"ל (ספרי דברים פרשת וזאת הברכה פסוק שד, ט) כי אחר שבאו הגויים לשם סחורה, היו מבקשים לראות את בית המקדש, ורואים את ישראל מקיימים תורה אחת לאלקים אחד, וברוב התפעלות היו מהם שהיו מתיגירים ומעלים זבחי צדק לה'.

שכר הדודאים

והנה, עצם לידת יששכר וזבולון היתה בדרך נפלאה, על ידי שמצא ראיוב דודאים בשדה וביקשה רחל את הדודאים מלאה אחותה, והשיבה לאה (בראשית ל טו) "הִמְעַט קָחְתָּךְ אֶת אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת דּוֹדָי בְּנִי", ורחל ענתה (שם) "לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּן הַלַּיְלָה תַּחַת דּוֹדָי בְּנִי". אז יצאה לאה לקראת יעקב ותאמר לו (שם פסוק טז) "אֵלֶי תָּבוֹא כִּי שָׁכַר שִׁכְרְתִּיךָ בְּדוֹדָי בְּנִי", ואכן בא יעקב לאהל לאה ונולד יששכר.

ואמרו חז"ל (בראשית רבה עב ה): "אמר רבי לוי, בא וראה מה יפה היתה סרסורותן של דודאים לפני מי שאמר והיה העולם, שעל ידי הדודאים עמדו שני שבטים גדולים בישראל, יששכר וזבולון, יששכר יושב ועוסק בתורה, וזבולון יוצא בימים ובא ונותן לתוך פיו של יששכר, והתורה רבה בישראל".

פשטות לשון הכתובים היא שרק יששכר נולד ממעשה זה, אולם נאמנים עלינו דברי חז"ל כי בזה הלילה הרתה לאה את יששכר וזבולון.

המעט קחתך את אישי

ברם יש להבין מה שאמרה לה לאה לרחל 'המעט קחתך את אישי'. וכי קלה היא בעיניה מה שעשתה רחל שמסרה לה את הסימנים, וכל נישואיה ליעקב רחל רחל היו, וכיצד יתכן שבאה והתריסה כנגדה כי היא זו שלקחה ממנה את אישה.

ובאמת כבר אמרו על כך כי עשתה רחל מעשיה בהצנע גדול, עד אשר לא הבינה לאה כלל כי סימנים מוסרת אחותה בידה, ונדמה היה לה כי אין אלו אלא דינים והלכות שמלמדת היא אותה.

אכן, זהו על דרך המוסר, אך בעומק הדברים מבואר בדברי לאה לרחל, כי עדיין לא נטלה את כל חלקה, הראוי לה עם יעקב אבינו, וסוד עמוק טמון בזה, ונבקש לטעום ממנו בקצה המטה.

רחל - עלמא דאתגליא

הנה, בספרי רבותינו המקובלים נקראת רחל 'עלמא דאתגליא' - עולם גלוי. כי על רחל נאמר (בראשית כט יז) כי היתה "יִפְתַּת תֹּאֲרָ ויִפְתַּת מִקְרָא", וודאי יופי המוזכר בתורה אין כוחו יפה רק בחיצוניות אלא בפנימיות, יופי המורה על עולם זך וטהור, נקי ואמיתי.

וכן מצינו בבניה של רחל, ביוסף נאמר (בראשית לט ו) "יִפְהָ תֹאֲרָ ויִפְהָ מִקְרָא", ושהיה איש מצליח. ועל בנימין נאמר (דברים לג יב) "ובין כתפיו שכן", שנבנה בית המקדש בחלקו, אך לא בעין עיטם הגבוה עשרים ושלוש אמה יותר מהר הבית, "שכן אין לך נאה בשור יותר מכתפיו" (רש"י שם).

משכן שילה נבנה בחלקו של יוסף, ושני בתי המקדשות בחלק בנימין, הכל בחלק רחל שהיא מעלמא דאתגליא,

כי בבית הגדול שורה שכינה ומתגלה הגילוי האלקי הטוב והיפה בעולם.

לאה – עלמא דאתכסאי

לעומתה, לאה היא עלמא דאתכסאי, עולם פנימי ורוחני ביותר. ומשום כך היתה צריכה להינתן בחלקו של עשו, אשר גם אצלו היו חלקים טובים בפנימיות, וכפי שכתב **רבינו האריז"ל** על הפסוק (**בראשית** כה כח) **"וַיֵּאָהֶב יַצְחָק אֶת עֵשָׂו כִּי צִיד פִּיּוֹ"**, כי היו גנוזים בעשו נשמות רבי עקיבא ורבי מאיר, שמעיה ואבטליון, והוצרכו להוציאם משם (ראה **'פרי עץ חיים'** שער ראש חודש חנוכה ופורים פרק ג). ומלבד זה הלא יכול היה עשו לשמש את יעקב ולפרנסו, ולתמוך בו בעולם הזה. אולם כאשר נטל יעקב את הברכות לא הותיר בזה שום חלק לעשו הרשע, ולו בבחינת תומך תורה. עלה בידו, כי יששכר וזבולון נולדו בשכר הדודאים שמסרה לאה לרחל. ולאה היא בבחינת 'עלמא דאתכסאי', מקום נפלא מאוד ומכוסה מעין כל.

אילפא ורבי יוחנן

וכדי להגיע לעומק הענין, נקדים בזה עוד הקדמה אחת, מענין אשר עסקנו בו בהרחבה במאמרנו לפרשת וישב, ועתה נזכירנו בקצרה. בגמרא **במסכת תענית** (כא.) מובא מעשה על שנים מגדולי האמוראים, אילפא ור' יוחנן. שניהם עסקו בתורה בעמל ויגיעה, ולא מצאו מזון די סיפוקם, על כן עזבו את בית המדרש וביקשו לצאת לסחורה. בדרכם עברו שני החכמים בסמוך לכותל אחד, והחליטו לשבת ולנוח שם מעט ולאכול את ארוחתם. אותו כותל רעוע היה, והנה שומע ר' יוחנן שיחת מלאכי השרת, ואחד מהם אומר: "הבה ונפיל את הכותל על שני אלו, המניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה". השיבו המלאך השני, כי אחד משני אלו מתקיימים לו השעה, ועתיד להיעשות ראש ישיבה, על כן יש לחוס עליהם ולא להורגם. שמע ר' יוחנן את הדברים ושאל את חבירו אילפא האם גם הוא שמע. אולם אילפא לא שמע כלום, ומכיון שכך הבין ר' יוחנן כי כלפיו הדברים אמורים. מיד שב למקומו לעסוק בתורה, ואכן הצליח בתלמודו עד שנעשה ראש הישיבה הגדולה בעיר טבריה, אשר בה חיבר את התלמוד ירושלמי. ואילו אילפא המשיך לחיי המסחר, אולם לא שחא את תלמודו והיה קובע עתים לתורה.

אף חכמתי עמדה לי

חלפו שנים, ואילפא שב למכורתו, וביקר בבית המדרש. ושם שמע מן היושבים, כי מלך ר' יוחנן חבירו ונעשה לראש הישיבה. אמרו לו הלומדים: "אלמלא עזבת, והיית עוסק בתורה כחברך, היית אתה מתמנה לראשות הישיבה". אמר להם אילפא: "וכי סבורים אתם כי שכחתי דבר אחד מתלמודי". וכאן קם ועשה מעשה. עלה אל ספינה שעמדה שם, וטיפס אל ראש התורן הגבוה, והכריז כי הכל יכולים לבוא ולהציג בפניו ברייתות ששנו ר' חייא ור' אושעיא, והוא ימצא להם את מקורן מן המשניות ששנה רבי. ואם תהיה וול ברייתא אחת אשר לא ימצא לה מקור - מיד יפיל עצמו מן התורן אל המים ויטבע.

עומק הים מכוסה בעלמא דאתכסאי

ונראה כי עומק גדול יש בדברים אלו. כי הים הוא בבחינת 'עלמא דאתכסאי', ועל פני המים אין רואים מאומה, אולם במעמקים - שם רמש ואין מספר, חיות קטנות עם גדולות. הרי זה עולם פנימי ומכוסה. ועולם זה - הוא עולמה של לאה. וכן מצינו בקריעת ים סוף, כי מי הוא שירד ראשון לים - נחשון בן עמינדב למטה יהודה, מבני בניה של לאה. כי כך היא דרכם של בני עלמא דאתכסאי, הקופצים אל תוך הים ואינם חוששים.

ברכת עורף

בזה יש לבאר את ברכת יעקב ליהודה בפרשתנו, שאמר לו (**בראשית** מט ח) **"יהודה אָתָּה יוֹדוֹךָ אֶתֵּיךָ יָדְךָ בְּעֶרְךָ אֶבְיָךְ"**. ולמה ברכו בברכת עורף, שכן שתי תורות

להם לישראל - תורה שבכתב ותורה שבעל פה. תורה שבכתב ניתנה בגלוי, בחינת 'פנים', אך תורה שבעל פה - באתכסאי ובבחינת 'עורף' שאינו גלוי. ולשם לימוד התורה שבעל פה יש לעבור דרך ים התלמוד הסוער בקושיות ופירוכות ואיבעיות, לשוט במעמקיו ולבלוש אוצרותיו. ותופשי משושי התורה ופורשי מכמוריה הם אלו אשר יתנו בים דרך ובמים עזים נתיבה.

הכנת הגאולה

אם כן, על ידי הדודאים יצאו יששכר וזבולון מעולמה הגלוי של רחל ובאו אל עולמה המכוסה של לאה, ליתן כח חדש בעלמא דאתכסאי. ומכיון שהיתה לאה בעלמא דאתכסאי, הרגישה טרונא בליבה כלפי רחל וטענה 'המעט קחתך את אישי', על כן נתנה לה רחל את הדודאים.

ומכל מקום, לידת יששכר וזבולון מכוחה של רחל והדודאים, יש בו סיוע שיש בו ממש להבאת הגאולה. וזבולון יוצא לחוף אניות ומספק מזון לאחיו יששכר, וכן על ידו 'עמים הר יקראו' ויתקדש שם שמים בבואם לקרוא בשם ה' בבית המקדש. זהו עומק דברי חז"ל במה שאמרו (**בספרי** דברים פרשת וזאת הברכה פסקא שנד, יט, הובא לעיל) כי הלך זבולון למרחקים והפליג בים הגדול לסחורה, ב'עלמא דאתכסאי', ומשם באו עמו סוחרי ארץ להכיר בגדולת ה' יתברך, ונסעו לראות את בית המקדש, ולא זזו משם עד שהתגירו. כי זהו ענין הגאולה, לעמן ישמעו רחוקים ויבואו.

עוד דרשו בספרי שם, כי בחלקו של זבולון יאספו את החילון עבד התכלת שבציצית. ונראה כי גם כאן נרמזה הגאולה העתידה, שהרי שכן מצות ציצית יהא לעתיד לבוא, כמו שדרשו חז"ל

שתי תורות להם לישראל - תורה שבכתב ותורה שבעל פה. תורה שבכתב ניתנה בגלוי, בחינת 'פנים', אך תורה שבעל פה - באתכסאי ובבחינת 'עורף' שאינו גלוי. ולשם לימוד התורה שבעל פה יש לעבור דרך ים התלמוד הסוער

(שבת לב:) כי "כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים".

יששכר כאהליך

והנה הקשה **רבינו האור החיים הקדוש** (דברים לג יח), מה יש לו לזבולון לשמוח בצאתו לסחורה, הלא בכל עניני העולם הזה אין שום טעם לשמוח, כמו שאמר **קהלת** (ב כ) **"וְלִשְׂמֹחָהּ מֶה זֶה עֲשֵׂה"**. ועוד כי גם אם נוכל להבין את שמחת אדם השב מן המרחקים עמוס סחורה ובידו רווח גדול, הרי כאן שמח זבולון בצאתו, בעוד שאינו יודע כלל אם תצלח דרכו אם לאו.

אכן, ודאי לזבולון יאתה השמחה, ויוכל לבטוח בה' כי יצליח דרכו, כי לא למען עצמו הוא כחיבור גוף ונשמה, שליח הוא לפרנסת יששכר, ואין זה מסחר בעלמא, כי אם שליחות קודש, על כן ישמח זבולון כבר בצאתו, כי יששכר יושב בתוך אהלו של זבולון ואוכל מלחמו ובכח זה עוסק בתורה. שותפות אמת היא זו, ובה יבטח ליבם. על זה אמר רבי יצחק (**בזהר הקדוש**, מדרש הנעלם ח"א דף קלד:), **"אל תקרי דודאים, אלא דודים"**, זה דודי וזה רעי, כי חיבור יששכר וזבולון הוא כחיבור גוף ונשמה, עולם הזה ועולם הבא. כי יששכר נקרא על שם השכר בעולם הבא, היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, אמנם 'ויט שכמו לסבול' היום, בזה העולם, 'וירא מנוחה כי טוב' בעולם הבא. (וראה **עוללות אפרים** ח"ג עמוד יז).

וכך משתתפים יששכר וזבולון כשותפות גוף ונשמה, הגוף העוסק בחומר ובעניני העולם הזה כדי לסייע לנשמה למען יזכו לחיי העולם הבא.

בזה מחברים המה את עולם הנגלה עם עולם הנסתר, וזבולון לחוף ימים ישכון, לכנוס אל תוך עלמא דאתכסאי ולהוציא משם אוצרות טמונים, להביאם אל

יששכר שיתקנם.

רחל ולאה - תפילה ותיקונים

זהו שאמר יעקב אבינו לבנו ליוסף קודם שברכו, כי בבואו מפרן מתה עליו רחל, וקברה בדרך אפרת, ולא הביאה אל מערת המכפלה. ואילו עתה ביקש מאיתנו כי יעלנו מארץ מצרים לקבורו בארץ כנען יחד עם לאה, לפייסה על טענתה 'המעט קחתך את אישי', כי עתה הולך יעקב אל לאה לעלמא דאתכסאי. ואילו רחל נותרה על אם הדרך, והטעם, כדי שתהא לעזרת בניה בעת צרתם, כי יכולה היא שתרחה ותעזור עליהם רחמי שמים בגלוי, ובעומדה בעלמא דאתגליא תוכל לבקש מלפני ה' בנהי בכי תמורוים על בניה, ויענה מן השמים כי יש שכן לפעולתה. [ובדרך חזו יש שכן לפעולתך, יששכר לפעולתך, שנוול יששכר בפעולת רחל]. ואילו על כתפיה של לאה מונחים כל התיקונים, מלכות בית דוד ומשיח צדקנו.

גדרי הסכם יששכר וזבולון

ועתה נבוא לדון בשותפות יששכר וזבולון ולהרחיב בגדרי ההלכה שבה.

כך פסק **השלחן ערוך** בהלכות תלמוד תורה (יורה דעה ס' רמו ס"א): **"ומי שאי אפשר לו ללמוד, מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני הטרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים"**. וכתב על זה **הרמ"א**: **"ותחשב לו כאילו לומד בעצמו. ויכול אדם להתנות עם חבירו שהוא יעסוק בתורה והוא ימציא לו פרנסה ויחלוק עמו השכר, אבל אם כבר עסק בתורה אינו יכול למכור לו חלקו בשביל ממון שיתנו לו"**.

הרי מבואר, כי הלכה היא שיש כאן שותפות, ואין זה רק שכן על זה שסייע ללומדי התורה, וכפי שיקבל אדם שכר על כל מצוה שעשה בממונו, כמותן צדקה וכדומה.

אופני השתתפות

אמנם, את ענין השותפות יש לברר האם שותפות גמורה היא. ובענין זה נפלה מבוכה גדולה מאוד בין הפוסקים לדורותיהם. יש מהם שלא קיבלו את ענין השותפות כפשוטה, והטו את כל הלשונות המורים כן לענין גודל השכר, וביארו שהמפרנס את העוסק בתורה גדול מאוד הרבה משאר נותני הצדקה, ועל כן שכרו הרבה מהו, ויזכה לישב בצלו של בעל התורה לעולם הבא, אולם ודאי לא יושוו בשכרם. אולם מלשון הרמ"א בפסק ההלכה משמע להדיא ששותפות ממונית גמורה היא, הנקנית ככל הסכם בדבר שבממון, ואין זה שכר בעלמא.

שקל הקודש כפול

עוד יש לדון האם יורד חלקו של זבולון מחלקו של יששכר. וכבר האריכו בזה רבותינו הפוסקים למעניותם.

אכן **רבינו האור החיים הקדוש** (**שמות** ל יג) כתב כי אין זבולון מגרע משכרו של יששכר מאומה, כי גדול הוא האוצר של מעלה דיו, ויש ביד ה' להספיק לשניהם גם יחד, וכלשוננו שם: **"כל העובר וגו' יתן מחצית השקל, כיששכר וזבולון ושמעון אחי עזריה (סוטה כא.) ורבים כהם אשר יחצונו כספם לעמלי תורה. ואומרו 'בשקל הקדש', פירוש בעד שקל הקודש שהוא התורה, או ירצה שבזה ישוה הוא לנותן אמרי ספר, כאומרו (קהלת ז יב) 'בצל החכמה בצל הכסף'". עוד ירצה על דרך אומרום ז"ל (בכורות ה.) שקל הקודש כפול היה, ובא להודיע כי מה שיטול מהקודש בעד מחצית כספו, לא שיתנכה מחלק הלומד ונמצא כל אחד אין בידו אלא מחצית שכר, לא כן הוא, כי שקל הקודש כפול היה, ונמצא כל אחד בידו שקל שלם, והבן".**

מדליקין מער לנר

כיוצא בדבר כתב **הרה"ק בעל ההפלאה זיע"א** (בפתיחה לספרו, פתחא זעירא אות מ"א), כי יש הסבורים כי על ידי שיחזיקו תחילה חכם קושים הם ממנו חכם מתורתו ועסקו זה הוא ככל עסקי קושים ואמת, אך טעות היא בידם, וכי ימכור תלמיד חכם ולו שעה אחת מחיי העולם הבא, אשר עליה נאמר כי יפה היא מכל חיי

העולם הזה. אלא ודאי כל המחזיק תלמיד חכם יטול שכרו משלם, אך אין השכר בא על חשבון הלומד, אלא הרי זה כמדליק נר מנר, שזה נהנה וזה אינו חסר. הרי מבואר גם בדברי ההפלאה כשיטת רבינו האור החיים הקדוש, ואין לנו אחר דבריו כלום, כי דבריו קודש קדשים, ואין מניעה מלפני ה' יתברך ליתן שכר כפול.

ולבנו יבין

ולא זו בלבד שיקבל זבולון שכר כעוסק בתורה, אלא יזכה לדעת ולהבין בישיבה של מעלה את התורה שלמד יששכר. פלאי פלאים. **ורבינו החפץ חיים זיע"א** היה מספר מעשה בעשיר אחד שהיה רגיל לתרום מכספו עבור הישיבה הרמה ישיבת וואלווין, וכאות הוקרה על תרומתו הבטיחו **ראש הישיבה הגאון רבי חיים מוואלווין** כי לאחר אריכות ימיו ושנותיו ילמד משניות לעילוי נשמתו. ואכן לאחר שנפטר האיש מן העולם קיים רבינו את הבטחתו ועסק בלימוד המשניות. ופעם אחת בעת שלמד משנה מסדר טהרות התקשה הרבה בפירושה ולא מצא ביאור המניח את הדעת. אך באותו לילה נגלה אליו בחלומו אותו הנדיב המנוח, וביאר לו את דברי המשנה. לאחר שקם משנתו, השתומם הגר"ח על הדבר, ואמר: "ידעתי כי גדול הוא שכר מחזיקי התורה, אולם שידעו יבינו את התורה בזכות תמיכתם - זהו חידוש גדול". והדברים נפלאים.

נפש עמל עמלה לו

ולענין שקל הקודש אשר כפול הוא בעבור שכר הלומדים והנותנים, סיפר **רבה של ירושלים הגאון רבי שמואל סלאנט זצ"ל**, כי בעירו סלאנט התגוררו שני אחים, אחד עשיר ואחד עני, העני ישב ועסק בתורה והעשיר כלכלו בשלושה רובלים לשבוע. לימים ניגש העשיר לעני ואמר לו כי לא ימשיך ליתן לו אלא אם כן יתנו ביניהם שיקבל העשיר מחצית משכר תורתו. אך העני לא רצה בכך, עד שנמנו וגמרו ביניהם לגשת לפני **הגאון רבי חיים מוואלווין** לדין תורה. אמר רבי חיים לאח העני: "יכול אתה ליתן לאחר מחלקך, אך תאמר לו כי אין לו שום צורך בכך, כי בלאו הכי שכרו גדול, שהרי אמרו חז"ל (ברכות ז.) כי הנשים זוכות לחיי העולם הבא בכך שמשיעות את בעליהן ללכת ללמוד תורה, וודאי גם אתה לא גרוע מהן. אך דע לך" - כך אמר רבי חיים לעני לומר לאחיו העשיר - "כי בין אם תקבל את שכר הסייע ובין אם אתן לך מחלק תורתי, תקבל שכר רק על עצם הלימוד, אולם מה שלומד אני תורה מתוך הדחק, בזה לא יהא לך חלק כלל".

והיו תואמים דברים אלו גם לדברי רבינו האור החיים הקדוש, כי אמנם שקל הקודש כפול הוא, אך אינו כפול אלא בשכר הלימוד עצמו, אולם עבודת ה' הנעשית מתוך מסירות נפש אין שכרה ניתן אלא לעמלי התורה.

קדימה במעלה וקדימה בזמן

ועל של עתה באנו, לברר מיהו הקודם לחבירו, יששכר או זבולון.

הנה, ממה שאמר חז"ל כי זבולון יושב בצלו של יששכר, משמע שיששכר הוא העיקר והוא הנוטל שכר גדול אשר עין לא ראתה, וזבולון טפל לו ויושב בצלו. אמנם הרי בברכה קדם זבולון ליששכר, כי אם אין קמח אין תורה.

על כך כותב **הרה"ק מאז'רוב זיע"א** בספרו **באר משה** (פרשת וזאת הברכה), כי אמנם לענין חשיבות ומעלה ודאי קודם יששכר לזבולון, אולם זבולון קודם לו בזמן, כי קודם יש להכין את הקמח, ורק לאחר מכן יוכלו ללמוד. ולכן הקדים התנא (**אבות** פרק ג' משנה ז') את מאמר "אם אין קמח אין תורה" למאמר "אם אין תורה אין קמח".

משום כך קדמה הולדת יששכר ללידת זבולון, כי יששכר הוא הראשון במעלה, אולם זבולון קדם לברכה בברכת יעקב ומשה, כי השפע נצרך לו קודם. משל למה הדבר דומה, לקלף שכותבים עליו ספר

תורה, ודאי מעלת האותיות היא העיקר, כי הקלף לבדו חלק הוא ואין בו כלום, אולם בלא קלף - אין מקום לאותיות לחול, לכן יש להקדימו. כך גם לענין השכר, שכרו של יששכר טמון הוא ומכוסה, בחינת 'ששכר באהליך', עין לא ראתה אלקים זולתך, יעשה למחכה לו. אולם בזה העולם קודם לו זבולון לזכות לברכת הפרנסה.

אין מים אלא תורה

אמנם, יש לנו לעמוד כאן על עוד נקודה אחת. הן מודעת זאת ממה שכבר נתבאר למעלה, כי יציאתו של זבולון לעלמא דאתכסאי שבמרחבי הים נעשית בשליחותו של יששכר. וכבר נודע כי התורה הקדושה נמשלה למים, והמים הם מקום חיותם של לומדיה, כמשלו הידוע של רבי עקיבא לפפוס בן יהודה כי אין הדגים רוצים לצאת מן המים אף שמתיראים שם מפני הצידים, כי אם במקום חיותו כך, במקום מיתתו על אחת כמה וכמה. אם כן, כשם שיששכר הנכנס אל ים התורה - זהו מקום חיותו, ואינו מפסיד כלום לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, כך גם זבולון הנכנס על ים חיי המעשה, בבחינת אילפא המאיים לקפוץ אל הים מראש הספינה, אחר שעסק בפרקמטיא והוכיח כי יש מציאות בה יוכל העוסק בחיי המעשה לשמור את אוצרות תורתו - צריך גם הוא שלא יפסיד כלום משכרו, לא רק שכר העולם הבא, אלא גם ממנו שמרוויח בעולם הזה.

ויש לנו לברר היכן נמצאת בחינה זו.

כפליים לתושיה

ויש לומר, כי ענין זה נכלל בדברי **רבינו האור החיים**

ודאי עיקר שכרו הכפול של זבולון הוא לעולם הבא, שיזכה בזכות לימוד התורה לעלמא דקשטו. אולם מלבד זה יתברך בזכות יששכר גם בזה העולם, הן על ידי שירותיו בכפליים, והן על ידי שתשרה ברכה במעשי ידיו ולא יפסיד

הקדוש בענין השקל הכפול אשר נכפל בכפלי כפליים. ונבוא ונחדש, כי לא רק לענין שכרו של יששכר אמורים הדברים, אלא גם על כספו של זבולון. כי ודאי עיקר שכרו הכפול של זבולון הוא לעולם הבא, שיזכה בזכות לימוד התורה לעלמא דקשטו. אולם מלבד זה יתברך בזכות יששכר גם בזה העולם, הן על ידי שירותיו בכפליים, והן על ידי שתשרה ברכה במעשי ידיו ולא יפסיד, והיו הוצאותיו פחותות והכנסותיו יתרות או באופן אחר, ואנחנו לא נדע. כי דבר ברור הוא שאם יששכר אינו מפסיד ודאי גם זבולון אינו מפסיד. ואכן נוכל למצוא רמז לדברי **רבינו האור החיים הקדוש** כבר בלשון **התרגום**, שתרגם על הפסוק (**בראשית** מט יד) **וְיִשְׁכֹּר חֲמֹר גִּבְרָם** - "ששכר עתיר בנכסין", היינו עשיר בנכסים. וכך כתב **הרה"ק השפת אמת זיע"א** (**בראשית**, ויחי תרג"ג), כי על ידי שהכין זבולון את פרנסת יששכר, קיבל יששכר שני חלקים, שכר לו ושכר לזבולון, וכעין לחם משנה בשבת שכל מעשיה כפולין, כי היא מקור הברכה הן לשבת עצמה והן לששת ימי המעשה. ולכן נקרא שמו 'ששכר' בכפל אות הש"ן, רמז לכפל השכר לו ולזבולון.

סוד הים

לפי דרכנו למדנו כי מאז ומעולם נחלקה מלאכת הקודש לשנים, לעוסקים למחזיקים, וזהו סוד הים וכפי שנתבאר ויתבאר.

כי הנה באחת מן האגדות שסיפר רבה בר בר חנה (**בבא בתרא** עג:) מסופר כי פעם אחת הפליגו בספינה וראו דג אחד שהעלה חול על גבו, וסבורים היו כי מאי הים הוא, ועלו על גביו והדליקו עצים ובישלו עליהם, והתחמם הדג מן העצים והתהפך, ואלמלא היתה

הספינה קרובה היו טובעים חלילה. והרמז בזה, כי כל העולם כולו הרי הוא כים - עלמא דאתכסאי, ובני התורה יושבים בבטחה בספינה, אלא שעליהם להיזהר שלא להתהפך. אמנם יש היוצאים מן הכלל היכולים לילך אל הים עצמו, כאילפא שאמר שאיננו חושש לקפוץ אל תוך המים, וכזבולון היוצא בספינותיו להאיר את מעמקי הים.

מקום חיותו

בדרך הלצה נספר, מעשה בעשיר מופלג אחד שהלך לו על חוף הים, וימן ה' דג גדול ונפלט מן הים והחל מפרפר על חוף הים. ראהו העשיר ונתמלא רחמים עליו, עד שהכריז כי כל המרפא את הדג לא יפסיד, ושכר הרבה יטול, חמישים אלפי דולר. עמדו שם אנשים אשר חשקה נפשם במעות. הלכו והזמינו את אנשי ההצלה אשר נטלו את הדג ונסעו עמו לבית הרפואה, וגם העשיר מיועדנו נסע עמו יחד. כשבא לשם הכניסו את הדג עד מהרה לחדר הניתוח, והמתינו אל ראש הרופאים שיבוא ויטפל בו.

נכנס הרופא ותמה תמיהה גדולה על אשר רואות עיניו, ושאל את הנוכחים מה פשר דבר זה, האם חמד לו מאן דהו לצון אשר מחמת כאן הביא לכאן את הדג. אמרו לו כי איש עשיר אחד הבטיח סך גדול לכל מי שירפא את הדג, ומחמת כן יצאו אנשים בני חיל והביאו לכאן. הרעים עליהם הרופא בקולו וצעק לעומתם: "החסר משוגעים אנכי. הלא אם את רפואת הדג אתם מבקשים, עליכם להכניסו מיד אל המים, כי הוא מקור חיותו, ומה לכם כי תביאוהו לכאן, הלא בכל רגע ורגע מחישים אתם את מיתתו".

כך הוא גם בזה העולם, יושבים אנשים על גבו של דג ומבשלים ומתחממים, ואינם מרגישים כי בעוד רגע יתהפך הדג על גבו ויטביע את כל העומדים עליו. רק העומדים סמוך אל הספינה - היא הספינה אשר רמז עליה רבן גמליאל במה שסיפר בגמרא בסוף **מסכת יבמות** (קכא), על רבי עקיבא שטבע בים וניצל על ידי דף של ספינה - ירדו חיש מהרה לבית המדרש לעסוק בתורה, כי תיבת נח היא הקולטת להצלה, ואם אין עושים כן עלולים לטבוע בים.

אילפא - מובולון

אמרו מעתה, כי זהו שבא אילפא להשיח לרבים במעשהו הנורא, במה שעמד על ראש תורן הספינה ולא חש שמא יפול אל המים. כי רצה לרמוז להם בזה שגם יציאתו לסחורה לא היתה להרבות ממון, אלא כזבולון היוצא בשליחותו של יששכר, כי ישם במדינות הים ציווה ה' את הברכה, ומשם עמים הר יקראו לקדש שם שמים, ועל ידי עסק הסחורה בלבב ימים, יוכל יששכר לשוט בים התורה. וכיון שקיבל מאת יששכר את כח השיט, אין לו לחשוש מכך שיפול לים, כי יוכל לישוט במים.

ואכן, כל מהלך חייו של אילפא בא להוכיח כי יוכל אדם לצאת לסחורה ולא לאבד את קניניו הרוחניים, שהרי ישב תחת כותל רעוע וביקשו המלאכים להפילו עליו ולא נפל, לא על ר' יוחנן - משום שעתיד היה לגדול בתורה, אך גם לא על אילפא, ומדוע, מפני שהיה מעלמא דאתכסאי, מבני לאה אשר להם לימוד יעקב אבינו את סוד הים, והורה להם את הדרך לעבור את שנות הגלות הארוכות.

דבר זה לימד, יעקב הן בברכתו ליששכר וזבולון, והן בברכת לימוד, שאמר לו (**בראשית** מט ח) **"והוֹדָה אֹתָהּ יוֹדוֹן אֲחִיךָ יִדְךָ בְּעֶקֶף אֲבִיךָ"**. כי ראשית כל יש לאחוז בפלך ההודאה, לבוא ולהודות במזמור לתודה. ומתוך כך יבואו לידי 'ידך בעורף אביך', עורף הוא עלמא דאתכסאי ובבחינת ים וכפי שנתבאר, כי את יהודה שלח יעקב לפניו לתקן לו בית תלמוד ולשדד מעמיקה של תורה בעומק ים התלמוד, ואין לך דבר גדול מזה.

ומלבד זה 'הודאה' לשון חזרה, כאדם המודה על האמת ומודה ועוזב ירוחם. וכן לימד אילפא, כי גם אם עזב מקום תורה והלך לו לסחורה, יוכל לשוב ולקפוץ ממקומו אל מעמקי עלמא דאתכסאי, להיכנס אל ים התלמוד ולעסוק בתורה שבעל פה בבית המדרש, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.